

МІЖНАРОДНИЙ КОНТЕКСТ ПІДГОТОВКИ ЛОГОПЕДІВ ДО ІНКЛЮЗИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ: ПОРІВНЯЛЬНО-АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД

THE INTERNATIONAL CONTEXT OF TRAINING SPEECH THERAPISTS FOR INCLUSIVE INTERACTION: A COMPARATIVE-ANALYTICAL REVIEW

У статті здійснено порівняльний аналіз вітчизняного та закордонного досвіду професійної підготовки логопедів до формування комунікативно-мовленнєвої компетентності дошкільників в інклюзивному освітньому середовищі.

Розкрито етапи історичного становлення системи спеціальної освіти в Україні, починаючи з XIX століття, із поступовим формуванням професійного поля для логопедів як окремої категорії фахівців. Здійснено аналіз розвитку професійної підготовки логопедів у закладах вищої освіти, що поєднує педагогічні, медичні та соціальні дисципліни, формуючи міждисциплінарну базу знань та практичних умінь.

Простежено еволюцію освітніх програм від загально-педагогічної орієнтації до спеціалізованих логопедичних освітніх траєкторій з акцентом на корекційно-розвиткову роботу в інклюзивному середовищі.

Здійснено глибокий огляд освітніх моделей підготовки логопедів у країнах Європи та США, визначено особливості академічного структурування (бакалаврат, магістратура, PhD), зміст клінічної практики та специфіку професійної сертифікації. Представлено вимоги та функціональні аспекти міжнародних акредитаційних організацій – ESLA, ASHA, IALP – щодо стандартів освіти, кваліфікацій, практико-орієнтованої підготовки та безперервного професійного розвитку фахівців.

Визначено ключові тенденції міжнародної професійної підготовки логопедів: гармонізація стандартів, мобільність здобувачів освіти.

Висвітлено поступову інтеграцію вітчизняного досвіду до глобального професійного простору в системі підготовки логопедів через модернізацію освітніх програм, наукову співпрацю та впровадження міжнародних підходів.

Наголошено на важливості поєднання теоретичної підготовки з практико-орієнтованим досвідом, розвитку риторичної та комунікативної компетентності як базових складників професійної готовності логопеда до інклюзивної взаємодії.

Ключові слова: логопедична освіта, інклюзія, комунікативно-мовленнєва компетентність, міжнародні стандарти, клінічна практика, професійна мобільність.

The article provides a comparative analysis of the domestic and foreign experience of professional training of speech therapists for the formation of communicative and speech competence of preschoolers in an inclusive educational environment.

The stages of the historical formation of the special education system in Ukraine, starting from the 19-th century, with the gradual formation of a professional field for speech therapists as a separate category of specialists, are revealed. An analysis of the development of professional training of speech therapists in institutions of higher education was carried out, which combines pedagogical, medical and social disciplines, forming an interdisciplinary base of knowledge and practical skills.

The evolution of educational programs from general pedagogical orientation to specialized speech therapy educational trajectories with an emphasis on corrective and developmental work in an inclusive environment is traced.

An in-depth review of educational models of speech therapy training in Europe and the USA was carried out, the peculiarities of academic structuring (bachelor's degree, master's degree, PhD), the content of clinical practice and the specifics of professional certification were determined. The requirements and functional aspects of international accreditation organizations – ESLA, ASHA, IALP – regarding standards of education, qualifications, practice-oriented training and continuous professional development of specialists are presented.

The key trends of international professional training of speech therapists have been determined: harmonization of standards, mobility of education seekers.

The gradual integration of domestic experience into the global professional space in the system of training speech therapists through the modernization of educational programs, scientific cooperation and the implementation of international approaches is highlighted.

The importance of combining theoretical training with practice-oriented experience, development of rhetorical and communicative competence as basic components of a speech therapist's professional readiness for inclusive interaction is emphasized.

Key words: speech therapy education, inclusion, communication and speech competence, international standards, clinical practice, professional mobility.

УДК 378.093.5:373.2-056.264(477:100)
DOI <https://doi.org/10.32782/ip/85.2.15>

Соха Н.В.,

ст. викладач кафедри соціальної педагогіки та спеціальної освіти
Запорізького національного
університету

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Сучасний освітній простір орієнтований на принципи гуманізму, рівності та доступності, де ключовим викликом стає забезпечення якісної корекційної логопедичної допомоги дітям з особливими освітніми потребами (ООП). Формування комунікативно-мовленнєвої компетентності у дітей дошкільного віку в умовах інклюзивної освіти потребує високопрофесійної підготовки фахівців,

здатних реалізовувати індивідуалізовані педагогічні стратегії.

Зростання соціального запиту на послуги логопедів, інтеграція України в європейський освітній простір, оновлення законодавчих і професійних норм зумовлюють необхідність перегляду існуючих моделей професійної освіти майбутніх логопедів.

Попри накопичений досвід, система підготовки фахівців у галузі логопедії стикається з низкою

суперечностей: між потребою в інклюзивному підході та традиційними програмами навчання; між очікуваннями стейкхолдерів і реальними професійними компетенціями випускників; між національними особливостями й глобальними тенденціями освітнього розвитку. Зазначені суперечності актуалізують проблему пошуку та впровадження оптимальних освітніх моделей, що дозволять ефективно формувати комунікативно-мовленнєву готовність логопедів до роботи в інклюзивному середовищі, на засадах інтернаціоналізації, міждисциплінарності та практико-орієнтованої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Розвиток спеціальної освіти та логопедії зокрема, пройшов довгий складний шлях, привернувши увагу до проблем психофізичного розвитку та порушень мовлення закордонних та вітчизняних науковців, формуючи наукові погляди на певні порушення розвитку та засоби їхньої психолого-педагогічної корекції.

Накопичений історичний досвід надав можливість формування як світових, так й вітчизняних ціннісних орієнтирів, законодавства у сфері освіти, а також національної системи спеціальної освіти. Протягом століть формувалися передумови для організації спеціального навчання осіб з відхиленнями у розвитку, але лише на межі XIX та XX століть з'явився перший досвід створення спеціальних освітніх установ.

Розвиток клінічної практики допомоги психічно хворим та розумово відсталим дітям наприкінці XIX – на початку XX століття, а також досягнення у патопсихології, вивчення етіології та патогенезу розумової відсталості, дослідження головного мозку видатних психіатрів Італії, Франції, Англії, Німеччини та США (таким як W. Griesinger, J. Esquirol, J. Conolly, R. Krafft-Ebing, V. Magnan, B. Morel, P. Pinel, B. Rush тощо) дозволили глибше зрозуміти причини психофізичних порушень та процеси лікування й корекції порушень. Наукові розвідки патогенезу психофізичних порушень стали основою для розвитку системи підготовки фахівців зі спеціальної педагогіки та логопедії. [4, с. 334].

Проблеми історичного становлення спеціальної педагогіки та логопедії в Україні були висвітлені у наукових працях В. Бондар, В. Гладуш, В. Золотоверх, Л. Одинченко, І. Колесник, М. Супрун, С. Федоренко, О. Форостян, О. Шевченко, М. Ярмаченко В. Синьова, О. Потапенко, М. Шеремет, Л. Черніченко та інших, які дозволили розвинути вітчизняну спеціальну педагогіку та логопедію зокрема.

У контексті зарубіжного досвіду вагомим є внесок міжнародних асоціацій – ASHA (США), ESLA (Європа), IALP (глобальний рівень) – у розробку стандартів професійної підготовки логопедів. У публікаціях згаданих асоціацій висвітлюються

вимоги до академічного змісту, структури клінічної практики, форм сертифікації, а також механізми міжнародної мобільності фахівців. Окремі дослідження (Н. Peters, Н. Schutte, D. Georgieva) демонструють значну увагу до міждисциплінарного підходу, інтеграції медичних, психологічних та освітніх компонентів у логопедичну освіту, що стає орієнтиром для модернізації національних моделей.

Значною є також роль публікацій, присвячених порівняльному аналізу освітніх моделей підготовки логопедів (США, Німеччина, Франція, Скандинавські країни, Болгарія, Польща). У них висвітлюється вплив Болонського процесу, структура бакалаврських і магістерських програм, зміст клінічних стажувань, акредитаційні процедури та варіативність спеціалізацій (нейро-, сурдо-, тифлопедагогіка).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Не зважаючи на наявність значного наукового напрацювання щодо розвитку спеціальної освіти, формування професійної компетентності логопедів, впровадження інклюзії у вітчизняній та зарубіжній педагогіці, низка аспектів залишається недостатньо опрацьованою. Зокрема, комплексне поєднання теоретичної та клінічної підготовки в контексті інклюзивної практики потребує оновлення освітніх програм, з урахуванням рекомендацій міжнародних акредитаційних організацій (ESLA, ASHA, IALP).

Вітчизняна система професійної освіти лише починає рух до гармонізації зі світовими стандартами, потребує подальшої деталізації змісту та структури комунікативно-мовленнєвої готовності майбутніх фахівців, зокрема в частині розвитку етичних, соціальних та діалогічних умінь у складному інклюзивному середовищі. Актуальною залишається також проблема адаптації зарубіжного досвіду до національних освітніх реалій, з урахуванням культурного контексту та потреб суспільства.

Мета статті: здійснити порівняльний аналіз вітчизняного та міжнародного досвіду професійної підготовки логопедів до формування комунікативно-мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку в умовах інклюзивного освітнього середовища та виявити актуальні тенденції акредитаційних стандартів закордонних освітніх моделей, обґрунтувати можливість інтеграції кращих зарубіжних практик у систему вищої освіти України задля модернізації логопедичної підготовки на принципах міждисциплінарності, мобільності, технологічної інноваційності.

Виклад основного матеріалу. Ретроспектива професійної підготовки логопедів у системі спеціальної освіти в Україні вказує, що її розвиток відбувався у декілька етапів. Наукові дані засвідчують, що наприкінці XIX – на початку XX століття,

відбувалося формування професійного досвіду у спеціальних педагогів завдяки оволодінню спеціальними методами та прийомами корекційно-педагогічної діяльності, на основі існуючої загально-педагогічної підготовки, хоча медичні знання займали значну частину в переліку предметної підготовки. Якщо говорити про зміст самої підготовки, то вона була спрямована на підготовку фахівців для не численних спеціалізованих шкіл для дітей з розумовою відсталістю, порушеннями слуху та зору. Слід зазначити, що навіть на початку формування логопедичної підготовки студентів, велика увага приділялася широкому спектру професійних компетентностей майбутніх фахівців, але процес професійної підготовки майбутніх спеціальних педагогів/логопедів був обмежений лише сферою шкільного навчання – на тривалий час це визначило виключно педагогічну спрямованість спеціальної, зокрема логопедичної освіти.

Наступний етап розвитку спеціальної освіти був відмічений тенденцією до створення спеціалізованих та медико-педагогічних закладів, де здійснювалася корекційно-педагогічна та психоневрологічна робота. Процес розширення мережі таких закладів викликав нестачу підготовлених кадрів, готових здійснювати фахову допомогу.

З 50-х років XX століття розпочинається етап включення системи спеціальної освіти в систему педагогіки вищої школи. Під час навчання, окрім дисциплін, спрямованих на підготовку до навчання та виховання дітей з відхиленнями у розвитку, вже ставилася мета практичної підготовки спеціальних педагогів та логопедів до вивчення й обстеження вихованців. Діагностичний напрямок посилив значення психологічних та медичних аспектів у підготовці майбутніх фахівців, хоча логопедія ще викладалася як додаткова дисципліна для спеціальних педагогів (дефектологів), а саме сурдопедагогів, тифлопедагогів, олігофренопедагогів й дефектологічні факультети не ставили за мету підготовку фахівців-логопедів. Слід зазначити, що у даний період курс логопедії був доволі спрощеним, основними орієнтирами були грубі, чітко виражені мовленнєві порушення. Таким чином, до кінця 80-х років, відбувалося наукове вивчення змісту та організації професійної підготовки спеціальних педагогів (дефектологів; логопедів). Цей період характеризують накопиченням фактичних матеріалів та емпіричних даних. Результатом стало виділення низки актуальних питань для подальшого розвитку системи професійної підготовки фахівців зі спеціальної освіти зокрема логопедії у ЗВО – обґрунтування теоретичних та практичних аспектів підготовки майбутніх фахівців в даній сфері; вивчення та аналіз професійно значущих якостей і особистісних характеристик спеціального педагога, логопеда; розробка професіограми та кваліфікаційної характеристики фахівця;

визначення оптимальних умов і можливостей професійного виховання майбутніх спеціальних педагогів, логопедів; розробка змісту, методів і засобів професійної освіти; визначення методів і критеріїв оцінки якості професійної підготовки майбутніх фахівців; технічне та інформаційне забезпечення їхньої професійної підготовки; вивчення й аналіз зарубіжного досвіду професійної підготовки фахівців в даній галузі; а також організація наукових досліджень за вищевказаними проблемами. Слід зазначити, що з кінця 90-х років, в Україні розпочалися процеси реформування освіти в цілому та спеціальної зокрема, які ґрунтувалися на світових наукових досягненнях, які надали можливість відмежувати логопедичну освіту від спеціальної [4, с. 336, 338].

Аналізуючи закордонний досвід розвитку логопедії як науки, слід зазначити, що на початку XX сторіччя, в 1924 році Еміль Фрошельс (Emil Froeschels) провів перший Міжнародний конгрес з логопедії та фоніатрії, який пройшов у Відні (Австрія). На цьому конгресі було прийнято рішення про створення Міжнародної асоціації логопедії та фоніатрії (IALP), для сприяння співпраці всіх фахівців, які цікавляться логопедією та фоніатрією в усьому світі. Основною метою даної асоціації стало сприяння науці, освіті та клінічній практиці через міжнародне співробітництво та співпрацю; створення та обмін знаннями, навичками та інформацією; забезпечення платформи для міжнародного нетворкінгу та адвокації [12].

Серед видатних членів асоціації кінця XX сторіччя визначається декілька науковців, які зробили значний науковий внесок в розвиток логопедії. Так, професор, доктор М. Nasser Kotbu, який мав докторський ступінь з отоларингології та був фахівцем в галузях нейрофізіології й фоніатрії. Впродовж своєї академічної кар'єри він опублікував дев'ять підручників та 120 статей, які стосувалися вокалізації, дизартрії, дисфазії, дитячій мові та історії IALP [13].

Ще одним яскравим представником даної асоціації є доктор Harm K. Schutte. Ступінь доктора медицини та доктора філософії, дозволили йому внести свій науковий вклад у розвиток проблеми фізіології голосу та акустики. Доктор Harm K. Schutte поєднав власний медичний та дослідницький досвід для створення унікальної сукупності досліджень нормальних аспектів людського голосу, діагностики розладів голосу за допомогою об'єктивних методів та розробки нових та перспективних інструментів, щоб зробити роботу фоніатра більш ефективною, точною і, зрештою, кращою медичною допомогою для пацієнтів із розладами голосу. Наукові публікації доктора Harm K. Schutte в престижних, рецензованих виданнях налічують понад 60 оригінальних статей тощо [13].

Значний науковий вклад також зробив нідерландський дослідник, доктор Herman Peters. Його основним науковим напрямком була клінічна та експериментальна психологія, пов'язана з дитячим розвитком та руховою поведінкою при заїканні. Дослідження, які він представив у своїй докторській дисертації стали певним проривом в корекції плавності мовлення при заїканні. В продовж своєї наукової діяльності доктор Н. Peters опублікував понад сто статей, які й доці цитуються іншими науковцями. Його комунікативна здатність розширила кордони співпраці з науковцями США та Канади: в Університеті Темпл (Філадельфія, Пенсільванія, США), Haskins Laboratories (Нью-Хейвен, Коннектикут, США), Університеті Іллінойсу (Шампейн, штат Іллінойс, США), Університеті Вісконсин-Медісон (Медісон, штат Вісконсин, США) та Університеті Торонто (Торонто, Торонто, Канада) [17].

Розвиток науки та накопичений досвід закордонних фахівців, привели до об'єднання різних європейських країн та створення інших організацій, таких наприклад, як CPLOL. Дана організація була офіційно була заснована у березні 1988 року. Абревіатура CPLOL відноситься до французької назви: Comité Permanent de Liaison des Orthophonistes / Logopedes de l'Union Européenne. Мета заснування даної організації полягала у гармонізації освітніх та професійних стандартів логопедів в країнах-членах Європейського Союзу та захисті їх інтересів й сприянні розвитку професії логопеда. Ключовими завданнями діяльності даної організації стали: розроблення спільних освітніх програм та стандартів, для забезпечення високого рівня підготовки логопедів у всіх країнах Європейського союзу; організація підтримки наукових досліджень в галузі мовлення та комунікації за для поширення новітніх знань й передових практик. Водночас, співпраця багатьох країн та міжнародних організацій, надали можливість поліпшити життя людей з мовленнєвими та комунікативними розладами та підвищити професійний статус логопедів. У лютому 2021 року, CPLOL була реорганізована та стала мати абревіатуру ESLA (European Speech and Language Therapy Association) Європейська асоціація логопедичної та мовної терапії, оскільки об'єднала 30 членських асоціацій у 27 країнах, які представляють понад 50 000 європейських фахівців з логопедичної терапії. Щороку 6 березня ESLA відзначає річницю першого засновницького статуту CPLOL. Насьогодні цей день відомий як Європейський день логопедії [8].

Виходячи з вище зазначеного, приходимо до розуміння, що в Європі, як і в усьому світі приділяється велика увага проблемі надання допомоги усім, хто має порушення мовлення й комунікації, та підготовки фахівців з логопедії.

Поряд з розвитком логопедії, в продовж багатьох десятиків років відбувалося становлення

і розвитку інклюзивної педагогіки/педагогіки інклюзивної освіти. Закордонний досвід поєднання інклюзії та логопедичної допомоги, надав можливість переосмислення вимог до професійної підготовки логопедів, про це говорять розроблені стандарти ASHA, ESLA та IALP.

ASHA (American Speech-Language-Hearing Association) – це національна асоціація, що представляє аудіологів та логопедів у Сполучених Штатах. У своєму складі асоціація має Council on Academic Accreditation (CAA) – Раду з академічної акредитації. Дана асоціація встановлює стандарти акредитації для бакалаврських та магістерських програм в сфері аудіології та логопедії в США.

Стандарти регулярно переглядаються, щоб відображати сучасні наукові досягнення та зміни у професійній практиці. Надзвичайно високі вимоги та високий рівень акредитації, надають гарантії того, що випускники американських університетів здатні забезпечувати якість своєї роботи. Під час акредитації навчальні заклади (коледжі, університети, будь якої форми власності), проходять сувору перевірку для отримання акредитації за стандартами ASHA. Усі програми, які акредитуються, повинні продемонструвати відповідність усім стандартам акредитації, зокрема забезпечення сучасної освітньої програми, практики, та підтримки студентів [6].

ESLA (European Speech and Language Therapy Association), як було зазначено вище, дана асоціація з'явилася з метою забезпечення високих стандартів професійної підготовки для логопедів у Європі та гармонізації їхніх освітніх програм на міжнародному рівні, відповідно, ESLA розробляє та впроваджує стандарти навчання та практики для логопедів у всій Європі. Акредитаційні стандарти ESLA включають вимоги до освітнього змісту, клінічної практики та професійних компетенцій, які відображаються в Освітніх Рамках та Силабусах. Освітні Рамки – це стандарти або програми підготовки, в яких надано структуроване керівництво щодо змісту та методів викладання, оцінювання, саме вони задають основні освітні напрями та критерії забезпечення послідовності й високого рівня освіти серед різних навчальних закладів та програм. Якщо говорити про забезпечення якості освіти логопеда у Європейських країнах, то окрім теоретичних знань, великий акцент приділяється практичній підготовці та клінічним стажуванням. Студенти проходять практику під наглядом кваліфікованих фахівців, що забезпечує набуття ними необхідних практичних навичок. ESLA забезпечує високий рівень підготовки логопедів за допомогою акредитації програм навчання у різних країнах Європи. Усі освітні програми проходять акредитацію. Під час проведення експертної оцінки відбувається ретельний процес оцінки програм щодо відповідності встановлених стандартів ESLA,

в стандарті також наголошується на необхідності постійного професійного розвитку та підвищенні кваліфікації фахівців-логопедів протягом всього їхнього кар'єрного шляху [8; 9; 14].

В свою чергу IALP (International Association of Communication Sciences and Disorders) розробляє глобальні стандарти для професійної підготовки фахівців у галузі комунікології та патології мовлення. Стандарти IALP включають академічний контент, професійні вимоги та компетенції, які повинні відповідати найвищим міжнародним стандартам. Дана асоціація також звертає велику увагу на кращі практики для підготовки фахівців у галузі логопедії та вимагають від освітніх програм періодичної самооцінки та удосконалення [11].

Слід зазначити, що під час акредитації підготовки логопедів за стандартами IALP цей процес охоплює як нові програми навчання, так і перегляд вже діючих програм та методичного забезпечення щодо відповідності сучасним професійним вимогам, також акцент робиться на забезпеченні міжнародної мобільності фахівців для підтримки високої якості професійної підготовки.

Виходячи з аналізу діяльності вище зазначених асоціацій, бачимо, що ці три організації відіграють ключову роль у встановленні та підтримці високих стандартів професійної підготовки фахівців-логопедів як в європейських країнах, так і в усьому світі.

Сучасні процеси євроінтеграції ставлять перед закладами вищої освіти завдання максимального наближення системи вищої освіти України до світових стандартів, що в свою чергу, підвищує вимоги до підготовки сучасного логопеда в Україні. Для більш глибокого розуміння закордонної системи підготовки фахівців у галузі логопедії, пропонуємо розглянути основні моделі професійної підготовки логопедів.

Діяльність асоціацій ASHA, ESLA та IALP, дає розуміння того, що у світі існує Європейська модель підготовки логопедів та Американська.

Європейська модель підготовки логопедів, включає в себе численні заклади вищої освіти країн Європи (Бельгії, Німеччини, Франції, Скандинавських країн, Болгарії, Польщі, Словенії, Чехії тощо).

Сучасна європейська освітня система організована за трирівневою структурою: бакалаврат, магістратура та докторантура. Дана структура була запроваджена у 2004 році в межах Болонського процесу для забезпечення кращої мобільності учнів та визнання їх кваліфікацій у міжнародному масштабі, хоча Європейські країни мають досить різноманітні підходи до підготовки логопедів.

У Бельгії існує ряд університетів, серед яких Katholieke Universiteit Leuven (KU Leuven), Universiteit Gent (Ghent University), Université Catholique de Louvain (UCLouvain), Vrije Universiteit

Brussel (VUB), які пропонують як бакалаврські, так і магістерські програми з логопедії, а також подальше здобуття ступеня доктора PhD. Навчання включає як теоретичні курси, так і клінічну практику під керуванням досвідчених фахівців [10].

Професійна підготовка у Німеччині здійснюється як у професійних школах, так і в класичних університетах, серед найбільш відомих (Humboldt-Universität zu Berlin, Ludwig-Maximilians-Universität München (LMU), Albert-Ludwigs-Universität Freiburg, Rheinisch-Westfälische Technische Hochschule Aachen (RWTH Aachen University), Goethe-Universität Frankfurt am Main, Universität Hamburg, Technische Universität Dresden). Університети пропонують інтегровані програми навчання, які включають курси з анатомії, лінгвістики, нейрології, патолінгвістики та методів корекції мовлення, а процес навчання в даних університетах може відбуватися за дуальною системою, яка включає як теоретичне навчання в університетах, так і значну кількість практичних годин у клініках та медичних центрах. Обов'язкове проходження клінічної практики забезпечує повноцінну підготовку до професії [12].

Серед відомих університетів Франції, які здійснюють підготовку логопедів – l'Université Paris Cité (Paris Descartes), l'Université de Tours, l'Université de Lille, l'Université de Montpellier, l'Université de Grenoble Alpes [16].

Основними елементами навчального процесу в вишах Франції є теоретична підготовка, в процесі якої студенти вивчають курси, пов'язані з анатомією, неврологією, лінгвістикою, психологією та педагогікою; практична підготовка, ключовим аспектом якої є розвиток практичних навичок з діагностики та терапії мовленнєвих порушень, практичні заняття проходять в лабораторіях з використанням сучасного обладнання; клінічна практика, яка займає значну частину навчального процесу – це стажування у клініках, лікарнях та реабілітаційних центрах під наглядом досвідчених фахівців-практиків.

Основним акцентом програми з логопедії у Франції є інтеграція в освітній процес міждисциплінарного підходу, який включає співпрацю з фахівцями із суміжних областей, таких як аудіологія, оториноларингологія, неврологія та педологія. Це дозволяє студентам краще зрозуміти комплексний характер мовленнєвих порушень та методів їх лікування.

В процесі навчання здобувачі вищої освіти проходять регулярне оцінювання, яке включає в себе екзамени, клінічні практичні завдання та захист дослідницьких проєктів. Після успішного завершення навчальної програми та практики, вони отримують сертифікацію та диплом, що підтверджують їхню кваліфікацію як логопедів.

У Скандинавських країнах таких як Швеція, Норвегія, Данія, також існують всебічні програми підготовки логопедів із сильним акцентом на інтегровану модель у вищій освіті, яка дозволяє студентам отримати комплексний і міждисциплінарний підхід до ефективного навчання через клінічну практику та використання новітніх методик.

Середня тривалість навчання у європейських університетах складає: перший освітній рівень бакалавр – 3–4 роки (180 кредитів ECTS), другий освітній рівень магістр – 2 роки (60 або 120 кредитів ECTS), третій освітній рівень доктора PhD – від 3 до 5 років.

Це підтверджується дослідженням доктора PhD, професора D. Georgieva із Південно-Західного університету «Неофіт Рильський» (Болгарія). Вона, разом із колегами інших вузів Центральної та Південно-Східної Європи (Польща, Словенія, Болгарія, Чехія, Сербія, Боснія і Герцеговина та Туреччина), провели детальний огляд навчання студентів з логопедичної терапії/логопедії (SLT) у вибраних країнах. Результатом дослідження стала можливість подальшої модернізації системи навчання в університетах цих країн за спеціальністю логопедія, відповідно до рекомендацій ESLA, IALP, ASHA, розширюючи спектр інноваційних практик та міжкультурного діалогу, завдяки міжнародним програмам Erasmus+, та Fulbright. Також дане дослідження дозволило ознайомитися з кваліфікаціями, які надаються після навчання логопедам. Так, наприклад, в Болгарії, з 2002 року готують логопедів за спеціальністю «Логопед», «Логопедичне управління кохлеарними імплантатами», «фахівець з Розладів комунікації розвитку»; «Логопедичний менеджмент при порушеннях плавності та голосу», «Загальна логопедія», після одного року клінічної практики. В Польщі, після закінчення бакалаврату за програмою Логопедія (Патологія мовлення), отримують диплом логопеда за спеціальністю нейрологопед та сурдологопед, після отримання магістерського рівня, а також «Загальна логопедія» – всі види комунікативних розладів, Аудіологія тощо [11, с. 195–196].

У Європі підготовка логопедів здійснюється на різних факультетах закладів вищої освіти. Залежно від країни, логопеди можуть готуватись як на медичних факультетах, так і на факультетах освіти або соціальних наук, оскільки більшість університетів використовує інтегровану модель навчання, яка поєднує теоретичні знання з інтенсивною практикою та міждисциплінарний підхід, який поєднує в собі медичні, психологічні та педагогічні аспекти. Також слід зазначити, що під час навчання в магістратурі студенти можуть обрати для себе більш вузьку спеціалізацію, таку як, наприклад, сурдопедагог, тифлопедагог тощо.

Якщо говорити про Американську модель, то у США логопедів готують не лише класичні

університети, але й спеціалізовані медичні коледжі та інститути, де підготовка майбутніх фахівців з логопедії орієнтована на високі стандарти професійної освіти та практики. Серед найвідоміших університетів США, які готують фахівців в галузі логопедії є Massachusetts Institute of Technology (MIT),

Oxford Center for Speech and Feeding Disorders та Vanderbilt University. Структура навчання є ідентичною з європейською, з невеликою різницею у термінах підготовки та того, що система освіти з логопедії у США має єдиний формат професійної підготовки, включаючи магістерські програми, спеціальні клінічні практики та сертифікацію. Освітні програми охоплюють різноманітні дисципліни, в тому числі анатомію, фізіологію мовленнєвого апарату, неврологію, психолінгвістику та методики терапії мовленнєвих розладів. На першому бакалаврському рівні студенти навчаються впродовж чотирьох років, вивчаючи основи комунікативних технологій та мовленнєвих розладів. Здобуття другого магістерського рівня освіти з логопедії, для тих, хто має на меті стати практикуючим логопедом, триває від двох до трьох років. Докторські програми PhD, тривають від трьох до п'яти років, де під час навчання здобувачі третього освітнього рівня зосереджені на наукових дослідженнях та викладацькій діяльності. Насьогодні, ASHA (American Speech-Language-Hearing Association), є основною організацією, яка акредитує програми та визначає стандарти для підготовки логопедів у США, до її стандартів відносять обов'язковий магістерський рівень в акредитованій програмі, клінічну підготовку, яка складає чотириста годин під керівництвом кваліфікованих логопедів, серед яких 25 годин відводиться на спостереження й 375 годин на клінічну практику. Після завершення магістерської програми та клінічної практики, відбувається процес сертифікації: обов'язковою є сертифікація клінічної компетентності (CCC-SLP), та складання національного екзамену з логопедії. В університетах США, на відміну від Університетів Європи, програми з логопедії мають чітко визначені кваліфікації, які студенти здобувають на різних рівнях освіти. Так після закінчення бакалаврського рівня студенти отримують кваліфікацію бакалавра наук або мистецтв у галузі комунікативних наук та розладів мовлення (Bachelor of Science/Bachelor of Arts in Communication Sciences and Disorders). Отримання даної кваліфікації не дає права на роботу практикуючим логопедом. Для отримання повноцінної практичної ліцензії необхідне подальше навчання та отримання диплому магістра, де вони отримують кваліфікацію магістра наук/магістра мистецтв у мовленнєвій патології (Master of Science/Master of Arts in Speech-Language Pathology). Після отримання диплому магістра, перед студентами відкриваються широкі можливості практичної діяльності

та продовження навчання на третьому освітньому рівні. При здобутті ступеня доктора філософії, або доктора наук у галузі комунікативних наук та розладів мовлення (PhD in Communication Sciences and Disorders), з'являється можливість працювати в академічних або дослідницьких установах, проводити наукові дослідження, розробляти нові методи тощо [6; 11].

Виходячи з вище викладеного, бачимо, що освітні моделі університетів Європи та США спрямовані на підготовку висококваліфікованих та конкурентноспроможних фахівців в галузі логопедії за міжнародними стандартами, забезпечуючи комплексну теоретичну та практичну підготовку.

Нашу увагу привернуло дослідження А. Шевцова та Н. Никоненко, в якому висвітлено цікавий факт про те, що характерним для вищої освіти в США, починаючи з 30-х років XX сторіччя й дотепер, є певний підхід до підготовки вчителів, які будуть працювати з дітьми з ООП – усі вони повинні мати обов'язкову педагогічну освіту, для того щоб навчати дітей з типовим розвитком та отримати певний досвід роботи за фахом, щоб мати змогу здобувати освіту вчителя спеціальної освіти за однією із спеціалізацій (сурдо-, тифло-, олігофренопедагог, логопед тощо. Тобто, в США, недостатньо отримання кваліфікації (сурдо-, тифло-, олігофренопедагог, логопед, тому що для цих фахівців обов'язковим є здобуття ще й педагогічної освіти [5].

Слід також зазначити, що підготовка логопедів як в Європі, так й США може здійснюватися як на медичних, так і на педагогічних факультетах, а також на факультетах соціальних наук, в залежності від країни, оскільки як європейські університети, так і американські мають систему автономії. Українські вузи теж мають певний рівень автономії, який дозволяє розробляти, удосконалювати освітні програми відповідно до потреб соціального запиту. Хочемо зауважити, що здобуття кваліфікації «логопед», «вчитель-логопед» в Україні здійснюється переважно на педагогічних факультетах університетів та у спеціальних освітніх установах: інститутах – спеціальної освіти та психології, післядипломної освіти; науково-методичних центрах з підготовки фахівців з реабілітаційної та інклюзивної педагогіки тощо.

Сьогодні, як світова, так і вітчизняна система освіти проходить період трансформацій освітніх та загальних ціннісних орієнтирів і фокусується на визнанні індивідуальності та особливостей кожної людини. Сучасні процеси глобалізації, євроінтеграції передбачають створення такого освітнього простору, на основі світових та європейських стандартів, який буде доступний кожній дитині, в тому числі й з ООП.

Інклюзивна педагогіка пройшла довгий тернистий шлях усвідомлення необхідності надання

освітніх послуг дітям з ООП та їхньої інтеграції у суспільство в усьому світі. Пройшовши етап усвідомлення постала необхідність у розробці науково-теоретичних засад навчання й виховання дітей з порушеннями психофізичного розвитку, відповідно було зібрано експериментально доказову методологічну базу, яка дала поштовх до напрацювання законодавчих рішень в різних державах щодо розвитку, модернізації й впровадження інклюзивного навчання дітей з ООП у країнах Європи та створення незалежної організації «Європейське агентство з особливих потреб та інклюзивної освіти» (The European Agency for Special Needs and Inclusive Education (EASNIE), що стала платформою для співпраці міністерств освіти країн, які увійшли до даної організації. До цієї організації увійшло понад тридцять країн. Основна діяльність організації зосереджена на розвитку інклюзивної освіти та на дотриманні гарантій кожному учню щодо отримання повноцінної освіти й розширенню їх можливостей для активної участі в суспільному житті. EASNIE допомагає країнам, які входять до її складу, на європейському рівні вдосконалювати освітню політику держав та практику впровадження інклюзивної освіти, надаючи рекомендації й науково-обґрунтовану інформацію, спираючись на дослідження [8].

На сьогодні, освіта логопедів в європейських країнах тісно пов'язана з концепцією інклюзії та спрямована на підготовку логопедів до умов праці в інклюзивному освітньому середовищі. В процесі підготовки студенти вивчають не тільки дисципліни, які надають можливість засвоїти принципи інклюзивної освіти, а й інноваційні методи надання корекційної допомоги, такі як наприклад, Cued Speech Europa. Завдяки даній технології учні з вадами слуху сьогодні можуть отримати якісну освіту не тільки в спеціальних закладах, а й в інтегрованих і загальноосвітніх (інклюзивних) навчальних закладах. Проходження студентами практичної підготовки у загальноосвітніх і спеціалізованих закладах, дозволяє підготуватися до роботи в мультидисциплінарній команді та отримати досвід роботи з дітьми, що мають різні психофізичні порушення.

Говорячи про вітчизняний досвід, то починаючи з кінця XX та на початку XXI сторіччя, Україна ратифікувала ряд міжнародних документів, в тому числі Саламанську декларацію, Конвенцію про права дитини, Конвенцію про права осіб з інвалідністю.

Ратифікувавши вище зазначені документи, Україна взяла на себе певні зобов'язання щодо забезпечення прав дітей та осіб з інвалідністю зокрема. Відтак, наша держава зобов'язалася дотримуватися загальнолюдських прав, включаючи право на освіту для дітей з особливими психофізичного розвитку та забезпечення рівних прав

на освіту для всіх дітей, оскільки останні десятиліття зберігається тенденція до збільшення дітей з різними психофізичними порушеннями в усьому світі. Відповідно, на початку XXI століття, в Україні активно заговорили про створення інклюзивної моделі освіти для дітей з різними психофізичними порушеннями та про необхідність формування необхідних навичок й переконань у керівників навчальних закладів, батьків, фахівців психолого-медико-педагогічних консультацій, громадських організацій тощо, за для успішного впровадження даної моделі в освітню систему України. Тому, з огляду на обставини, виникла необхідність у підготовці керівників загальноосвітніх закладів усіх рівнів щодо організації інклюзивного освітнього середовища для дітей з ООП та популяризації ідей інклюзивної освіти серед місцевих громад.

Підняття проблем навчання дітей з ООП на новий рівень, вимагало переосмислення підходів до системи психолого-медико-педагогічного консультування, а відповідно і навчання фахівців, з метою надання більш широкого спектру можливостей для батьків дітей з ООП в отриманні консультативної та професійної допомоги. Підвищення уваги до проблем дітей з ООП, зумовило підвищений соціальний попит на фахівців, які здатні надавати кваліфіковану допомогу не тільки дітям, але й сім'ям в цілому. Відповідно, постало питання підняття рівня кваліфікації педагогів, збільшення кількості педагогів, здатних працювати з дітьми, які мають різні психофізичні порушення тощо.

За для забезпечення прав дітей та осіб з інвалідністю, держава розпочала впровадження системи тренінгів, круглих столів, презентацій, видання інформаційних матеріалів, науково-методичної літератури, а також розширення можливостей для здобуття необхідної кваліфікації у ЗВО, інститутах після дипломної освіти тощо.

Активна соціальна політика нашої держави щодо забезпечення права на освіту для дітей з особливими психофізичного розвитку надала можливість суспільству усвідомити проблему, адаптуватися та розпочати процес впровадження системи інклюзивного навчання для дітей з ООП, при цьому надавши можливість кожній родині, за необхідності, отримати комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини та її системного кваліфікованого супроводу, створивши в кожному районі міста, громаді інклюзивно-ресурсні центри.

Таким чином, накопичений закордонний та вітчизняний науковий досвід, дозволив створити розгалужену систему закладів вищої освіти з підготовки фахівців зі спеціальної освіти та логопедії зокрема, як у США та Європі, утворивши різні освітні моделі, які мають як спільні так і відмінні риси. До спільних рис відносяться: доступність здобуття трьох рівнів вищої освіти (бакалаврат, магістратура та докторантура), кредитно-модульна

система, обов'язкова стандартизація (акредитація) програм, міждисциплінарний та інтегрований підходи в підготовці студентів, які дозволяють поєднати теоретичні знання з клінічною практикою та орієнтацію на інклюзію. Однак, кожна модель має свої унікальні особливості та підходи до освіти, які обумовлюються місцевими потребами та нормативно-правовою базою.

Збільшення чисельності дітей, які потребують корекційного навчання призвело до збільшення соціального запиту щодо підготовки висококваліфікованих фахівців в галузі, спеціальної педагогіки, логопедії та інклюзії, які були б здатні надавати якісні послуги в інклюзивному освітньому середовищі. Відповідно, зросли й вимоги до фахової підготовки спеціалістів та їх професійно-особистісних компетентностей. Такі тенденції зберігаються не тільки в Україні, а й в усьому світі.

Висновки. Приєднання України до Болонської системи та створення Європейського простору освіти дозволяє українським університетам, в перспективі, вийти на більш високий рівень якості освіти та конкурувати з відомими університетами Європи та США, розширюючи межі, як внутрішньої, так і зовнішньої мобільності студентів, випускників, підвищити рівень партнерської взаємодії з науковими співтовариствами різних країн, включаючи міжнародні стажування студентів та науково-педагогічних працівників, співпрацю у наукових дослідженнях та грантових проєктах, збільшення кількості програм обміну, залучення іноземних студентів та викладачів, тобто підвищення рівня інтернаціоналізації освіти.

Порівняльний аналіз освітніх систем різних країн, надав можливість впевнитись в тому, що процес підготовки майбутніх фахівців у сфері спеціальної освіти та зокрема логопедії є багатограним, потребує міждисциплінарного підходу та суттєвої практичної (клінічної) підготовки.

Звісно, на сьогоднішній день в Україні залишається багато невирішених проблем, особливо це стосується фінансування освіти, оплати праці педагогічних та науково-педагогічних працівників, а також питань, пов'язаних з міграцією молоді за кордон, яка активізувалася з початком війни в Україні.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Горшкова Г. Професійна підготовка майбутніх логопедів до застосування адаптованих фізичних вправ : зарубіжний досвід. *Педагогічний процес : теорія і практика* (Серія Педагогіка), № 1-2(64-65), 2019. С. 113-119
2. Никоненко Н. Еволюція стандартів підготовки кваліфікованого вчителя спеціальної освіти у США. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології*, № 7 (101), 2020. С. 250-263
URL: <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/01/25.pdf>

3. Потапенко О. М. Теорія і практика підготовки логопедичних кадрів в Україні (друга половина XX століття) : дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. 341с. С. 39 URL: <https://uacademic.info/ua/document/0410U005913>

4. Цимбал-Слатвінська С. Етапи становлення професійної підготовки майбутніх логопедів у системі спеціальної освіти. *Науковий вісник МНУ ім. В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. № 2 (65), травень 2019. С. 334-340

5. Шевцов А., Ніконенко Н. Компаративний аналіз спеціалізацій майбутніх вчителів спеціальної освіти у США та в Україні. URL: <https://logo.kpnu.edu.ua/konferentsii-ta-seminary/shevtsov-a-h/>

6. ASHA Assistants Program. URL: <https://www.asha.org/assistants-certification-program/>

7. European Agency for Special Needs and Inclusive Education. Activities. URL: <https://www.european-agency.org/activities>

8. ESLA. European Speech and Language Therapy Association URL: <https://eslaeurope.eu/about-us/>

9. ESLA's code of ethical practice. ESLA. European Speech and Language Therapy Association. URL: <https://eslaeurope.eu/wp-content/uploads/2021/10/ESLA-Code-of-Ethical-Practice-1.pdf?form=MG0AV3>

10. Ghent University. Programmes. URL: <https://www.ugent.be/en/programmes>

11. Dobrinka Georgieva. Education of Speech and Language Therapists/ Logopedists in Selected Central and Southeastern European Countries : Challenges and

New Horizons. *Folia Phoniatr Logopaedica*. № 66, 2014. P. 183-196. DOI : 10.1159/000365753 URL: https://www.academia.edu/99991282/Education_of_Speech_and_Language_Therapists_Logopedists_in_Selected_Central_and_Southeastern_European_Countries_Challenges_and_New_Horizons

12. IALP. Who We Are. URL: <https://ialp-org.com/about-us/>

13. Sonderpädagogik mit den Schwerpunkten Gebärdensprachpädagogik und Hören & Kommunikation. Humboldt universität zu Berlin. URL: <https://www.hu-berlin.de/en/studies/counselling/course-catalogue/programme-descriptions/rehaaudiokombi>

14. Honored Members of IALP. *Folia Phoniatica et Logopaedica*, № 64, 2012. P. 1-4 URL: <https://karger.com/fpl/issue/64/4>

15. L. Rong-Cheng, H. Grech. Guidelines for Initial Education in Speech-Language Pathology (SLP). Revised IALP Education Guidelines (September 1, 2009) : IALP Guidelines for Initial Education in Speech-Language Pathology. *Folia Phoniatr Logopaedica*. 2010, 62(5), 210-6. DOI : 10.1159/000314782 URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/20653111/>

16. Centre de Formation Universitaire en Orthophonie de Tours. L'Université de Tours. URL: <https://med.univ-tours.fr/version-francaise/formations/autres-formations-de-sante/centre-de-formation-universitaire-en-orthophonie>

17. Ronald A. Styron, Jr. Interdisciplinary Education : A Reflection of the Real World. Systemics, cybernetics and informatics. Volume 11, № 9, 2013. P. 47-52